

Силабус
навчальної дисципліни
Історія релігії та Церкви в Україні

2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Середня освіта (Історія)»

Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка

Рівень вищої освіти: другий

Викладач (і)	Федорик Юрій Володимирович
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/fedorik/
Контактний тел.	0999058168
Е-mail викладача:	Jurij83fedoryk@gmail.com
Графік консультацій	Четвер 11.10-12.30

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5	16	16	118	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: релігія, Церква, Україна, конфесія, хрещення, православ'я, католицизм, греко-католицизм, помісна церква, автокефалія, митрополія, братства, Синод, релігійне відродження, свобода совісті.

Мета та предмет курсу: метою курсу «Історія релігії та Церкви в Україні» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про релігійні феномени, закони та механізми виникнення і функціонування релігії, її основні типи і форми на українських землях в історичній ретроспективі. Розглядається роль та місце різних релігійних традицій в Україні на сучасному етапі. Аналізуються також конкретні форми взаємодії релігійно-церковного комплексу з культурою, мораллю, правом, політикою, що історично склалися в рамках різних культурно-конфесійних традицій в Україні. Визначається сутність свободи совісті та віросповідання. *Предмет курсу* включає процес виникнення, становлення та еволюції релігійних вірувань і церковних інституцій на

українських землях у їхньому взаємозв'язку з етнополітичним, державним та культурним розвитком українського народу.

Компетентності та програмні результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і багатокультурність в суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ЗК 6. Здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності

ЗК 7. Здатність дотримуватися етичних норм, враховувати авторське право та норми академічної доброчесності

Фахові компетентності

Мовно-комунікативна компетентність

СК 1. Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички здобувачів.

СК 2. Знання сучасних теоретичних та методологічних основ історії та методики навчання історії, Державних стандартів освіти.

СК 3. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

СК 4. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

СК 5. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

СК 6. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси

СК 8. Здатність формувати та розвивати в учнів ключові та предметні компетентності.

СК 11. Здатність розвивати в учнів критичне мислення.

СК 12. Здатність формувати ціннісне ставлення в учнів.

СК 18 Володіння навичками фахового спілкування (участь у дискусіях, семінарах, презентаціях, конференціях).

СК 20. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі.

СК 23. Здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя

Програмні результати навчання

ПРН 2. Знаходити найменш конфліктний спосіб розв'язання проблеми

ПРН 3. Виявляти повагу до української культури та національної ідентичності

ПРН 4. Розуміти роль історичної освіти як складової історичної політики держави і способу долучення до історичної пам'яті

ПРН 8. Здійснювати структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу та визначати очікувані результати навчальної діяльності

ПРН 9. Добирати зміст навчального матеріалу

ПРН 10. Володіти прийомами і засобами формування ключових і предметних компетентностей

ПРН 13. Створювати ситуацію критичного мислення

ПРН 14. Уміти спонукати учнів до висловлювання ціннісних ставлень

ПРН 15. Орієнтуватися в інформаційному просторі

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Релігійні традиції давньої та середньовічної історії України.

Тема 1. Теоретичні основи вивчення історії релігій і Церкви в Україні.

Тема 2. Релігії давнього населення України.

Тема 3. Християнізація Русі (X–XIII ст.).

Змістовий модуль 2. Релігійні традиції і новації ранньомодерної історії України.

Тема 4. Церква в Україні польсько-литовської доби (XIV–XVI ст.).

Тема 5. Церковне життя козацької України у XVII ст.

Змістовий модуль 3. Релігія та Церква в Україні пізньомодерної та найновішої історії України.

Тема 6. Релігійні суперечності часів Російської та Австрійської імперій (XVIII – початок XX ст.).

Тема 7. Церква в Україні в добу національної революції 1917–1920 рр.

Тема 8. Трагедія українських церков 20–30-х рр. XX ст.

Тема 9. Конфесійні трансформації 40–80-х рр. XX ст.

Змістовий модуль 4. Релігія як соціальний феномен української сучасності.

Тема 10. Релігія та Церква в Україні після проголошення державної незалежності.

Тема 11. Новітні релігійні течії в Україні.

Тема 12. Релігійна багатоманітність та її перспективи.

Методи навчання: Лекція, читання та коментар історичних джерел, робота з картою, таблицями, схемами та діаграмами, бесіда, групові дискусії, робота в малих групах, співбесіда, колоквіум, аудіовізуальний метод, електронні презентації

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): *Поточне оцінювання* складається з балів за участь у семінарах та виконання самостійної роботи. Активна участь в обговореннях, аналітичний підхід і критичний аналіз є ключовими критеріями оцінювання. *Дедлайни:* самостійні роботи, здані із запізненням без поважних причин, оцінюються нижче (75% від максимально можливої оцінки). Перескладання тем можливе лише за наявності поважних причин. Академічна доброчесність: Очікується дотримання принципів академічної доброчесності, включаючи відсутність плагіату, правильне оформлення джерел та дотримання норм наукової етики. *Відвідуваність:* є обов'язковим компонентом оцінювання. Пропуски без поважних причин впливають на підсумкову оцінку. *Навчальні платформи:* використовуються онлайн-платформи Moodle та Zoom для дистанційного навчання, доступу до матеріалів курсу та здачі робіт. *Політика академічної доброчесності:* передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochesnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf. *Політика використання ГШІ,* то послуговуючись університетським положенням https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення іспиту.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм.

Система оцінювання та вимоги:

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота													Підсумковий тест	Залік	Сума
Змістовний модуль 1			Змістов ний модуль 2		Змістовний модуль 3				Змістовний модуль 4						
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13			
2	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	3	2	20	50	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для заліку	
90 – 100	зараховано	
77-89		
65-76		
58-64 50-57		
20-49	не зараховано з можливістю повторного складання	
1-19	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова:

1. Головащенко С.І. Історія християнства: Курс лекцій: Навч. посіб. / С.І. Головащенко. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.
2. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
3. Зінченко А. Новітня історія релігійних спільнот в Україні. Навч. посіб. для студ. спеціальностей напряму "історія" / А. Зінченко. – К. : Київ. ун-т ім.

Б.Грінченка, 2011.

4. Історія релігії в Україні: Навч.посібник / За ред.А.М.Колодного, П.Л.Яроцького. – К.: Знання, КОО, 1999. – 735 с.
5. Історія церкви та релігійної думки в Україні: Навч. посібник: У 3 кн. – К., 1994.
6. Лубський В.І. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.І. Лубський, М.В. Лубська. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбов. літератури, 2009. – 776 с.
7. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій / В.І. Любащенко. – К. : Поліс, 1996. – 350 с.

Додаткова:

8. Академічне релігієзнавство / [за ред. А.М. Колодного]. – К. : Світ знань, 2000. – 862 с.
9. Андрусишин Б.І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Директорії УНР): Навч. посібн. / Б.І. Андрусишин. – К. : Либідь, 1997.
10. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950 рр.) / Богдан Боцюрків. – Львів : Український Католицький ун-т, 2005.
11. Брайчевський М. Утвердження християнства на Русі / М. Брайчевський. – К. : Наук. думка, 1988. – 261 с.
12. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: у 4-х т., 5 кн. / Іван Власовський. – Т. II. – Нью Йорк ; Бавнд-Брук ; – Нью Йорк; Київ, 1990.
13. Войналович В. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940–1960-х років: Політичний дискурс / Віктор Войналович. – К., 2005.
14. Волошин Ю. Українська православна церкви в роки нацистської окупації (1941 – 1944) / Юрій Волошин. – Полтава, 1997.
15. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні / М. Грушевський. – Репр. відтворення вид. – Львів : НТШ, 1925. – К. : Освіта, 1992. – 192 с.
16. Жуковський А. Петро Могила й питання єдності церков. – К. : Мистецтво, 1997.
17. Здіорук С. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття. Монографія / С. Здіорук. – К. : Знання України, 2005.
18. Ігнатуша О.М. Інституційний розкол православної церкви в Україні: генеза і характер (XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.) / О.М. Ігнатуша – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 440 с.
19. Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст. – К. : Наукова думка, 1966.
20. Історія релігій в Україні: у 10-и т. – К. : Світ знань, 2001–2011. – Т. 1–9.

21. Лозко Г. Українське язичництво / Г. Лозко. – К. : Укр. центр духовн. культури, 1994. – 98 с.
22. Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. – К. : Самміт-Книга, 2014.
23. Панченко П.П. Релігійні конфесії в Україні (40-і – початок 90-х рр.). – К. : Ін-т історії України, 1993. – 49 с.
24. Плохій С. Наливайкова віра: козацтво та релігія в ранньомодерній Україні / С. Плохій. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
25. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х т. – К.: Либідь, 1995.
26. Поспеловский Д.В. Русская православная церковь в XX веке / Д.В. Поспеловский. – М. : Республика, 1995.
27. Саган О. Національні прояви православ'я: український аспект. – К. : Світ знань, 2001.
28. Сергійчук В.І. Нескорена церква: Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу / В. І. Сергійчук. – К. : Дніпро, 2001. – 494 с.
29. Скурат К.Е. История Поместных Православных Церквей: Учебн. пособ.: В 2 т. / К.Е. Скурат. – М., 1994. – Т. 1.
30. Толочко О.П. Київська Русь / О.П. Толочко, П.П. Толочко. – К. : Видавничий дім "Альтернативи", 1996. – 352 с.

Інформаційні ресурси:

31. Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г.С. Сковороди – <http://www.filosof.com.ua/v8.htm>
32. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/>
33. Інститут історії України НАН України – <http://www.history.org.ua/>
34. Інститут релігійної свободи – <http://www.irs.in.ua>
35. Львівський музей історії релігії – <http://www.museum.lviv.ua>
36. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
37. Релігійно-інформаційна служба України – <http://risu.org.ua>
38. Релігія в Україні : <http://www.religion.in.ua>
39. Українське релігієзнавство – <https://ukreligieznastvo.wordpress.com>